

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ త్రిషష్ఠితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

రాజ్ఞో దశరథస్య శోకస్తేన కౌసల్యాం ప్రతి
స్వకర్తృకమునికుమారవధవిషయకప్రసంగస్య శ్రావణం

ప్రతిబుద్ధో ముహూర్తేన శోకోపహతచేతనః |

అథ రాజా దశరథః స చింతామభ్యపద్యత || 2.63.1 ||

రామలక్ష్మణయోశ్చైవ వివాసాద్ వాసవోపమం |

ఆపేదే ఉపసర్గస్తం తమః సూర్యమివాసురం || 2.63.2 ||

సభార్యే హి గతే రామే కౌసల్యాం కోసలేశ్వరః |

వివక్షురసితాపాంగీం స్మృత్వా దుష్కృతమాత్మనః || 2.63.3 ||

స రాజా రజనీం షష్ఠీం రామే ప్రవ్రాజితే వనం |

అర్థరాత్రే దశరథః సోఽస్మరద్ దుష్కృతం కృతం || 2.63.4 ||

స రాజా పుత్రశోకార్తః స్మృత్వా దుష్కృతమాత్మనః |

కౌసల్యాం పుత్రశోకార్తామిదం వచనమబ్రవీత్ || 2.63.5 ||

యదాచరతి కల్యాణీ శుభం వా యది వాశుభం |

తదేవ లభతే భద్రే కర్తా కర్మజమాత్మనః || 2.63.6 ||

గురులాఘవమర్థానామారంభే కర్మణాం ఫలం |

దోషం వా యో న జానాతి స బాల ఇతి హోచ్యతే || 2.63.7 ||

కశ్చిదామ్రవణం చిత్త్వా పలాశాంశ్చ నిషించతి |
పుష్పం దృష్ట్వా ఫలే గృద్ధుః స శోచతి ఫలాగమే || 2.63.8 ||

అవిజ్ఞాయ ఫలం యో హి కర్మ త్వేవానుధావతి |
స శోచేత్ ఫలవేలాయాం యథా కింశుకసేచకః || 2.63.9 ||

సోఽహమామ్రవణం చిత్త్వా పలాశాంశ్చ న్యషేచయం |
రామం ఫలాగమే త్యక్త్వా పశ్చాచ్ఛోచామి దుర్మతిః || 2.63.10 ||

లబ్ధశబ్దేన కౌసల్యే కుమారేణ ధనుష్మతా |
కుమారః శబ్దవేధీతి మయా పాపమిదం కృతం || 2.63.11 ||

తదిదం మేఽనుసంప్రాప్తం దేవి దుఃఖం స్వయంకృతం |
సమ్మోహాదిహ బాలేన యథా స్యాద్ భక్షితం విషం || 2.63.12 ||

యథాన్యః పురుషః కశ్చిత్ పలాశైర్మోహితో భవేత్ |
ఏవం మయాప్యవిజ్ఞాతం శబ్దవేధ్యమిదం ఫలం || 2.63.13 ||

దేవ్యనూథా త్వమభవో యువరాజో భవామ్యహం |
తతః ప్రావృడనుప్రాప్తా మమ కామవివర్ధినీ || 2.63.14 ||

అపాస్య హి రసాన్ భౌమాంస్తప్త్వా చ జగదంశుభిః |
పరేతాచరితాం భీమాం రవిరాచరతే దిశం || 2.63.15 ||

ఉష్ణమంతర్దధే సద్యః స్నిగ్ధా దదృశిరే ఘనాః |
తతో జహృషిరే సర్వే భేకసారంగబర్హిణః || 2.63.16 ||

క్లిన్నపక్షోత్తరాః స్నాతాః కృచ్ఛా దివ పతత్రిణః |
వృష్టివాతావధూతాగ్రాన్ పాదపానభిపేదిరే || 2.63.17 ||

పతితేనాంభసాఽఽచ్ఛన్నః పతమానేన చాసకృత్ |
ఆబభౌ మత్తసారంగస్తోయరాశిరివాచలః || 2.63.18 ||

పాండురారుణవర్ణాని ప్రోతాంసి విమలాన్యపి |
సుస్రువుర్గిరిధాతుభ్యః సభస్మాని భుజంగవత్ || 2.63.19 ||

తస్మిన్నతిసుఖే కాలే ధనుష్మానిషుమాన్ రథీ |
వ్యాయామకృతసంకల్పః సరయూమన్వగాం నదీం || 2.63.20 ||

నిపానే మహిషం రాత్రౌ గజం వాభ్యాగతం మృగం |
అన్యద్ వా శ్వాపదం కించిజ్జిఘాంసురజితేంద్రియః || 2.63.21 ||

అథాంధకారే త్వశ్రౌషం జలే కుంభస్య పూర్యతః |
అచక్షుర్విషయే ఘోషం వారణస్యేవ నర్దతః || 2.63.22 ||

తతోఽహం శరముద్ధృత్య దీప్తమాశీవిషోపమం |
శబ్దం ప్రతి గజప్రేప్పురభిలక్ష్మమపాతయం || 2.63.23 ||

అముంచం నిశితం బాణమహమాశీవిషోపమం |
తత్ర వాగుషసి వ్యక్తా ప్రాదురాసీద్ వనౌకసః || 2.63.24 ||

హా హేతి పతతస్తోయే బాణాద్ వ్యథితమర్మణః |
తస్మిన్నిపతితే భూమౌ వాగభూత్ తత్ర మానుషీ || 2.63.25 ||

కథమస్మద్విధే శస్త్రం నిపతేచ్ఛ తపస్విని |
ప్రవివిక్తాం నదీం రాత్రావుదాహారోఽహమాగతః || 2.63.26 ||

ఇషుణాభిహతః కేన కస్య వాపకృతం మయా |
ఋషేర్హి న్యస్తదండస్య వనే వన్యేన జీవతః || 2.63.27 ||

కథం ను శస్త్రేణ వధో మద్విధస్య విధీయతే |
జటాభారధరస్యైవ వల్కలాజినవాససః || 2.63.28 ||

కో వధేన మమార్థీ స్యాత్ కిం వాస్యాపకృతం మయా |
ఏవం నిష్ఫలమారబ్ధం కేవలానర్థసంహితం || 2.63.29 ||

న క్వచిత్ సాధు మన్యేత యధైవ గురుతల్పగం ।
నేమం తథానుశోచామి జీవితక్షయమాత్మనః ॥ 2.63.30 ॥

మాతరం పితరం చోభావనుశోచామి మద్వధే ।
తదేతన్మిథునం వృద్ధం చిరకాలభృతం మయా ॥ 2.63.31 ॥

మయి పంచత్వమాపన్నే కాం వృత్తిం వర్తయిష్యతి ।
వృద్ధౌ చ మాతాపితరావహం చైకేషుణా హతః ॥ 2.63.32 ॥

కేన స్మ నిహతాః సర్వే సుబాలేనాకృతాత్మనా ।
తాం గిరం కరుణం శ్రుత్వా మమ ధర్మానుకాంక్షిణః ॥ 2.63.33 ॥

కరాభ్యాం సశరం చాపం వృథితస్యాపతద్ భువి ।
తస్యాహం కరుణం శ్రుత్వా ఋషేర్విలపతో నిశి ॥ 2.63.34 ॥

సంభ్రాంతః శోకవేగేన భృశమాసం విచేతనః ।
తం దేశమహమాగమ్య దీనసత్త్వః సుదుర్మనాః ॥ 2.63.35 ॥

అపశ్యమిషుణా తీరే సరయ్యాస్తాపసం హతం ।
అవకీర్ణజటాభారం ప్రవిధ్ధకలశోదకం ॥ 2.63.36 ॥

పాంసుశోణితద్గ్ధాంగం శయానం శల్యవేధితం ।
స మాముద్వీక్ష్వ నేత్రాభ్యాం త్రస్తమస్వస్థచేతనం ॥ 2.63.37 ॥

ఇత్యువాచ వచః క్రూరం దిధక్షన్నివ తేజసా ।
కిం తవాపకృతం రాజన్ వనే నివసతా మయా ॥ 2.63.38 ॥

జిహ్వీర్షురంభో గుర్వర్థం యదహం తాడితస్త్వయా ।
ఏకేన ఖలు బాణేన మర్మణ్యభిహతే మయి ॥ 2.63.39 ॥

ద్వావంధౌ నిహతౌ వృద్ధౌ మాతా జనయితా చ మే ।
తౌ నూనం దుర్బలావంధౌ మత్ప్రతీక్షౌ పిపాసితౌ ॥ 2.63.40 ॥

చిరమాశాం కృతాం కష్టాం తృష్ణాం సంధారయిష్యతః |
న నూనం తపసో వాస్తి ఫలయోగః శ్రుతస్య వా || 2.63.41 ||

పితా యన్మాం న జానీతే శయానం పతితం భువి |
జానన్నపి చ కిం కుర్యాదశక్తశ్చాపరిక్రమః || 2.63.42 ||

భిద్యమానమివాశక్తస్తాతుమన్యో నగో నగం |
పితుస్త్వమేవ మే గత్వా శీఘ్రమాచక్ష్య రాఘవ || 2.63.43 ||

న త్వామనుదహేత్ క్రుద్ధో వనమగ్నిరివైధితః |
ఇయమేకపదీ రాజన్ యతో మే పితురాశ్రమః || 2.63.44 ||

తం ప్రసాదయ గత్వా త్వం న త్వా సంకుపితః శపేత్ |
విశల్యం కురు మాం రాజన్ మర్మ మే నిశితః శరః || 2.63.45 ||

రుణద్ధి మృదు సోత్సేధం తీరమంబురయో యథా |
సశల్యః క్లిశ్యతే ప్రాణైర్విశలోఽవినశిష్యతి || 2.63.46 ||

ఇతి మామవిశచ్చింతా తస్య శల్యాపకర్షణే |
దుఃఖితస్య చ దీనస్య మమ శోకాతురస్య చ || 2.63.47 ||

లక్షయామాస స ఋషిశ్చింతాం మునిసుతస్తదా |
తామ్యమానం స మాం కృచ్ఛాదువాచ పరమార్థవిత్ || 2.63.48 ||

సీదమానో వివృత్తాంగోఽచేష్టమానో గతః క్షయం |
సంస్తభ్య శోకం ధైర్యేణ స్థిరచిత్తో భవామ్యహం || 2.63.49 ||

బ్రహ్మహత్యాకృతం తాపం హృదయాదపనీయతాం |
న ద్విజాతిరహం రాజన్ మా భూత్ తే మనసో వ్యథా || 2.63.50 ||

శూద్రాయామస్మి వైశ్యేన జాతో నరవరాధిప |
ఇతీవ వదతః కృచ్ఛాద్ బాణాభిహతమర్మణః || 2.63.51 ||

విఘ్నార్ణతో విచేష్టస్య వేపమానస్య భూతలే |
 తస్య త్వాత్వామ్యమానస్య తం బాణమహముద్ధరం |
 స మాముద్వీక్ష్వ్య సంత్రస్తో జహౌ ప్రాణాంస్తపోధనః || 2.63.52 ||

జలార్థగాత్రం తు విలప్య కృచ్ఛం
 మర్మవ్రణం సంతతముచ్ఛ్వసంతం |
 తతః సరయ్యాం తమహం శయానం
 సమీక్ష్వ భద్రే సుభృశం విషణ్ణః || 2.63.53 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 అయోధ్యాకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ||